

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Μάθημα: Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ και Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

Γλώσσα, στερεότυπα και ρατσισμός

ΔΕΛΗΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα

Τ.Κ. 55 132

Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2313331501

e-mail: centre@komvos.edu.gr

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Α΄ - Β΄ Λυκείου

«Γλώσσα, στερεότυπα και ρατσισμός»

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Γλώσσα, στερεότυπα και ρατσισμός

Δημιουργός

Δεληδάκη Σοφία

Τάξη

Α΄ και Β΄ Λυκείου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

4 διδακτικές περιόδους

Χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο Πληροφορικής

Τεχνολογικά εργαλεία

[ΨΑΓ](#), [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#), ιστολόγιο

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητές/τριες :

1. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι εξοικειωμένος με:
 - τις νέες τεχνολογίες και τη χρήση του εργαστηρίου Πληροφορικής·
 - το [ΨΑΓ](#) και το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#)·
 - τη δημιουργία ιστολογίου ή ιστοσελίδας για το μάθημα, όπου θα αναρτηθούν τα φύλλα εργασίας, αλλά και τα αποτελέσματα από κάθε ομάδα·
 - την εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου.
2. Οι μαθητές/τριες θα εξυπηρετούσε να:
 - έχουν εμπλακεί νωρίτερα σε συνεργατικές δραστηριότητες και να έχουν αποκτήσει μια σχετική εμπειρία συλλογικού τρόπου εργασίας·

- διαθέτουν τις βασικές δεξιότητες σχετικά με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή (π.χ. πλοήγηση στο διαδίκτυο).
- έχουν εξασκηθεί στη χρήση του [Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#).

3. Επίσης, θα πρέπει:

- το σχολείο να διαθέτει εργαστήριο Πληροφορικής με υπολογιστές συνδεδεμένους στο διαδίκτυο. Εναλλακτικά, η εργασία σε ομάδες επιτρέπει και τη λειτουργία της δραστηριότητας με τη χρήση πέντε ή έξι φορητών υπολογιστών που θα μπορούν να συνδεθούν ασύρματα στο διαδίκτυο.
- να δίνεται η δυνατότητα συνεργασίας με τον καθηγητή της Πληροφορικής σε περίπτωση που προκύψουν προβλήματα τεχνικής φύσεως.

2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ (ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

Ο εκπαιδευτικός, με αφορμή τη λέξη *γλώσσα* που αποτελεί το θέμα της πρώτης ενότητας του βιβλίου και το σκίτσο στη σελίδα 80 του βιβλίου *Έκφραση - Έκθεση Α΄ Λυκείου*, συζητά με τους μαθητές τη σημασία της λέξης *γλώσσα* στο σκίτσο και τον ρόλο που αυτή διαδραματίζει ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σε περιπτώσεις ρατσιστικής συμπεριφοράς ή στερεότυπων αντιλήψεων (βλ. και *Έκφραση - Έκθεση Β΄ Λυκείου*, σελίδα 119). Στη συνέχεια, ζητά από τους μαθητές να καταγράψουν τις πολλαπλές σημασίες της λέξης *γλώσσα* από το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#). Στη συνέχεια, αφού χωριστούν σε ομάδες, μελετούν τη χρήση της λέξης στο [ΨΑΓ](#) σε διαφορετικά είδη πηγών (π.χ. επιστημονικά, λογοτεχνία). Κάθε ομάδα καλείται, αρχικά, να εντοπίσει τις διαφορετικές χρήσεις της λέξης και να εστιάσει σε αυτές που πιθανόν να μην παρουσιάζονται στο λεξικό και να τις ερμηνεύσει με βάση τα δελτία του [ΨΑΓ](#). Στη συνέχεια, οι ομάδες εντοπίζουν χρήσεις της λέξης σε ιδιωματικές φράσεις και εξαγουν συμπεράσματα για τη σημασία τους προτού τις επιβεβαιώσουν στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#). Τέλος, κάθε ομάδα παρατηρεί αν υπάρχουν χρήσεις (κυριολεκτική ή μεταφορική) ή σημασίες της λέξης που κυριαρχούν σε

κάθε είδος πηγής και καλείται να ερμηνεύσει κάθε περίπτωση κυρίαρχης χρήσης/ σημασίας με βάση το είδος της πηγής από την οποία αντλείται. Ως τελικό παραγόμενο, κάθε ομάδα μαθητών καλείται να δημιουργήσει μία γελοιογραφία ή ένα σκίτσο με θέμα τις στερεότυπες αντιλήψεις ή τον ρατσισμό, όπου θα χρησιμοποιείται η λέξη *γλώσσα*. Στο τέλος, οι μαθητές παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους και τη γελοιογραφία/ σκίτσο τους σε ένα ιστολόγιο ή μία ιστοσελίδα που έχει δημιουργηθεί για τη δραστηριότητα αυτή.

3. ΣΤΟΧΟΙ - ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Αφόρμηση για τη δραστηριότητα αποτέλεσε το κόμικ στη σελίδα 80 του βιβλίου *Έκφραση - Έκθεση Α' Λυκείου*. Μέσω αυτού τίθεται το ζήτημα των προκαταλήψεων και των παντός είδους ρατσιστικών αντιλήψεων που μας περιβάλλουν. Σε μια εποχή που το μεταναστευτικό ζήτημα είναι πρωτεύον και ουσιαστικό όχι μόνο για τη χώρα μας, αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη, οι μαθητές μας οφείλουν να έρχονται διαρκώς σε επαφή με σχετικά θέματα, ώστε να εκφράζονται, να συζητούν, να αναθεωρούν και να προβληματίζονται.

Επιπλέον, η χρήση της λέξης *γλώσσα* στο συγκεκριμένο κόμικ οδήγησε στην έννοια της πολυσημίας των λέξεων και στη μεταφορική ή την κυριολεκτική χρήση τους ανάλογα με το είδος του κειμένου στο οποίο απαντούν και τον σκοπό του συγγραφέα του κειμένου. Τα παραπάνω είναι θέματα που απαντούν και επαναλαμβάνονται στην ύλη της Έκφρασης - Έκθεσης της Α' και Β' Λυκείου, αλλά και διατρέχουν τη Νεοελληνική Γλώσσα ευρύτερα.

Τέλος, η παρούσα δραστηριότητα συνδυάζει τη χρήση του [Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) με το [ΨΑΓ](#) με στόχο οι μαθητές, μέσα από την παράλληλη χρήση τους, να κατανοήσουν τα σημεία στα οποία τα δύο αυτά ψηφιακά περιβάλλοντα συμπληρώνονται αλλά και διαφοροποιούνται. Οι μαθητές καλούνται να ερευνήσουν, να αναζητήσουν την πληροφορία και να ανακαλύψουν μόνοι τους τη γνώση, ενώ ο διδάσκων βρίσκεται στο πλευρό τους ως καθοδηγητής (διερευνητική μάθηση Bruner, Vygotsky).

Με βάση τα παραπάνω, οι στόχοι που επιχειρούνται είναι οι εξής:

A. Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να ευαισθητοποιηθούν και να προβληματιστούν σχετικά με τα κρίσιμα ζητήματα της ισότητας και του σεβασμού της διαφορετικότητας·
2. να παρατηρούν, να ερευνούν, να αξιολογούν, να κρίνουν, να αναλύουν, να συνθέτουν, να ανακαλύπτουν·
3. να είναι σε θέση να εργάζονται ισότιμα και δημοκρατικά μέσω της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου ανταλλάσσοντας πληροφορίες, για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των γνωστικών τους αναγκών και να αλληλοσυμπληρώνουν τις ελλείψεις τους·
4. να κατανοήσουν ότι στον σύγχρονο κόσμο κυρίαρχος τρόπος μάθησης είναι ο διερευνητικός, ώστε να είναι σε θέση να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες και να αποκτούν πρόσβαση σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολείου.

B. Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να κατανοήσουν τις έννοιες της πολυσημίας αλλά και της κυριολεκτικής και μεταφορικής σημασίας ή χρήσης των λέξεων·
2. να κατανοήσουν ότι οι επιλογές των χρηστών μιας γλώσσας εξαρτώνται από τις κοινωνικές συνθήκες επικοινωνίας, το είδος κειμένου και τον σκοπό του·
3. να κατακτήσουν τις αναγκαίες στρατηγικές για την κατανόηση και παραγωγή κειμένων, όπως η κατανόηση άγνωστων λέξεων από τα συμφραζόμενα·
4. να αναζητήσουν στο ηλεκτρονικό λεξικό και να κατανοήσουν τον ορισμό μιας λέξης.

Γ. Γραμματισμοί

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να εξοικειωθούν με τη στοχευμένη πλοήγηση στο διαδίκτυο και την αξιολόγηση των πληροφοριών που θα αποκομίσουν (σχολικός ψηφιακός γραμματισμός)·

- να αξιοποιούν κριτικά την πληροφορία και να τη συνθέτουν δημιουργικά (κριτικός γραμματισμός).

4. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Η αφόρμηση της δραστηριότητας γίνεται μέσα από τη σελίδα 80 του βιβλίου *Έκφραση - Έκθεση Α΄ Λυκείου*. Εφόσον το επιθυμεί ο διδάσκων, μπορεί να παρουσιάσει ή να έχουν πρόσβαση διαδικτυακά οι μαθητές στο κόμικ [«Εγώ ρατσιστής;!»](#) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή και σε εικόνες καθημερινές από το πλήθος μεταναστών και προσφύγων που μετακινούνται προς την Ευρώπη. Στόχος είναι να ξεκινήσει ένας διάλογος σχετικά με το ζήτημα του ρατσισμού και των προκαταλήψεων. Στη συνέχεια, συζητείται η σημασία της λέξης *γλώσσα* στο κόμικ και οι υπόλοιπες χρήσεις της λέξης. Ξεκινώντας από αυτό το σημείο, οι μαθητές καλούνται με μέσα διδασκαλίας το [ΨΑΓ](#) και το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) να μελετήσουν τη λέξη *γλώσσα*.

1η διδακτική περίοδος (στο εργαστήριο Πληροφορικής)

Οι μαθητές με αφόρμηση το σκίτσο στη σελίδα 80 του βιβλίου *Έκφραση - Έκθεση Α΄ Λυκείου* συζητούν σχετικά με τις έννοιες του ρατσισμού (φυλετικού και κοινωνικού), τις στερεότυπες αντιλήψεις που επικρατούν αλλά και τον ρόλο της γλώσσας στη διαμόρφωση των παραπάνω απόψεων. Συγκεκριμένα, στο σκίτσο χρησιμοποιείται και η λέξη *γλώσσα* της οποίας τη σημασία καλούνται να ερμηνεύσουν. Ο διδάσκων μπορεί να δώσει πρόσβαση σε όλο το κόμικ [«Εγώ ρατσιστής;»](#) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το οποίο προέρχεται το σκίτσο του βιβλίου, ώστε να εμπλουτιστεί η σχετική συζήτηση στην τάξη.

Στη συνέχεια, οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες από τον διδάσκοντα. Πρώτη τους δραστηριότητα είναι να μελετήσουν και να καταγράψουν τις πολλαπλές σημασίες και χρήσεις της λέξης *γλώσσα*, όπως αυτές παρουσιάζονται στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#).

2η και 3η διδακτική περίοδος (στο εργαστήριο Πληροφορικής, κατά προτίμηση συνεχόμενες)

Στη φάση αυτή, κάθε ομάδα αναλαμβάνει να μελετήσει τις χρήσεις της λέξης γλώσσα στο [ΨΑΓ](#), σε διαφορετικά είδη πηγής. Λόγω του πλήθους των δελτίων στα επιστημονικά αλλά και στα λογοτεχνικά κείμενα, τα δελτία αυτά θα μοιραστούν σε δύο ομάδες για κάθε είδος πηγής. Συγκεκριμένα, οι ομάδες θα είναι:

- επιστημονικά κείμενα (δελτία 1-43)
- επιστημονικά κείμενα (δελτία 44-87)
- λογοτεχνία - ποίηση και λογοτεχνία - πεζογραφία (δελτία 1-20)
- λογοτεχνία - πεζογραφία (δελτία 21-60)
- γλωσσάρι και χρηστικά κείμενα

Για την ομάδα στην οποία ανήκουν, οι μαθητές καλούνται να σημειώσουν τα εξής:

α) αν υπάρχουν στο είδος πηγής που μελέτησαν χρήσεις - σημασίες της λέξης γλώσσα που δεν καλύπτονται από το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#). Αν ναι, ποιες είναι αυτές και γιατί θεωρούν οι μαθητές ότι δεν καλύπτονται από το λεξικό.

β) αν υπάρχουν ιδιωματικές φράσεις στις οποίες χρησιμοποιείται η λέξη γλώσσα. Καλούνται να τις ερμηνεύσουν με βάση τα δελτία του [ΨΑΓ](#) και στη συνέχεια να αναζητήσουν τη σημασία τους στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#).

γ) αν παρατηρούν κάποια από τις σημασίες της λέξης να χρησιμοποιείται περισσότερο στο είδος πηγής που έχουν αναλάβει και γιατί πιστεύουν ότι συμβαίνει αυτό.

Οι μαθητές αναλαμβάνουν να «ανεβάσουν» τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στο ιστολόγιο ή στην ιστοσελίδα που έχει δημιουργηθεί για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

4η διδακτική περίοδος (στη σχολική τάξη)

Κάθε ομάδα συζητά το θέμα και σχεδιάζει μία γελοιογραφία ή ένα σκίτσο με θέμα τον ρατσισμό ή τις στερεότυπες αντιλήψεις, όπου θα χρησιμοποιείται η λέξη γλώσσα. Τη γελοιογραφία τους συνοδεύει ένα σύντομο επεξηγηματικό κείμενο. Τέλος, οι μαθητές

καλούνται να «ανεβάσουν» τα παραπάνω στο ιστολόγιο ή στην ιστοσελίδα που έχει δημιουργηθεί για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.

5. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ)

Α΄ ΟΜΑΔΑ: Επιστημονικά Κείμενα

1. Μπείτε στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα ακολουθώντας τη διαδρομή:

[Google](#) → [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) → [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

και πληκτρολογήστε στην κενή μπάρα το λήμμα «γλώσσα».

Καταγράψτε με συντομία τις ποικίλες σημασίες της λέξης:

2. Μπείτε στο Ψηφιακό Αρχείο Γεωργακά ακολουθώντας τη διαδρομή:

[Google](#) → [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#) → [Αρχείο Δ. Ι. Γεωργακά](#) → [Αρχείο Γεωργακά](#)

Πληκτρολογήστε στην μπάρα με την ένδειξη «Λήμμα» τη λέξη «γλώσσα» και στην μπάρα με την ένδειξη «Είδος πηγής» επιλέξτε το «Επιστημονικό». Από τα 87 δελτία ασχοληθείτε με αυτά που έχουν τον αριθμό 1-43 και για τα δελτία αυτά εργαστείτε στις παρακάτω δραστηριότητες:

α. Υπάρχουν σημασίες - χρήσεις της λέξης που δεν καλύπτονται από το λεξικό; Ποιες είναι αυτές; Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

β. Ποιες ιδιωματικές εκφράσεις με τη λέξη «γλώσσα» συναντήσατε; Τι πιστεύετε ότι σημαίνει η καθεμία από αυτές;

Επαληθεύστε τα συμπεράσματά σας στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής και διορθώστε τυχόν παραλείψεις ή λάθη.

γ. Ποια σημασία της λέξης «γλώσσα» κυριαρχεί στα δελτία που μελετήσατε; Πιστεύετε ότι σχετίζεται με το είδος κειμένου από το οποίο προέρχονται και τον σκοπό του συγγραφέα; Εξηγήστε τη σκέψη σας.

δ. Ακολουθώντας τη συζήτηση στην τάξη σχετικά με τον ρατσισμό και τις στερεότυπες αντιλήψεις και αφού μελετήσατε ξανά το κόμικ [«Εγώ ρατσιστής;»](#) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να δημιουργήσετε μία γελοιογραφία ή ένα κόμικ σχετικά με το παραπάνω θέμα, όπου θα χρησιμοποιείτε τη λέξη «γλώσσα». Τέλος, σε μία σύντομη παράγραφο να εξηγήσετε τη γελοιογραφία/ σκίτσο σας.

Σενάριο	Σκηνικό	Γελοιογραφία/ Σκίτσο
---------	---------	----------------------

--	--	--

Εξήγηση της γελοιογραφίας:

Όταν ολοκληρωθούν οι δραστηριότητες, να ανεβάσετε το φύλλο εργασίας, τη γελοιογραφία/ σκίτσο και την εξήγησή της στο ιστολόγιο/ ιστοσελίδα του τμήματος.

6. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η διάρκεια υλοποίησης της διδακτικής πρότασης μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τους μαθητές και τη συνεργασία των ομάδων, ενώ ταυτόχρονα εξαρτάται και από την πρόσβαση των μαθητών στα μέσα υλοποίησης της δραστηριότητας. Χρειάζεται, επίσης, ξεκάθαρη καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό ως προς τα δελτία του [ΨΑΓ](#) που μπορούν να αξιοποιήσουν οι μαθητές, καθώς ο μεγάλος αριθμός τους μπορεί να δυσκολέψει τα παιδιά στην έρευνά τους.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης Δ. & Μ. Αλεξίου. 2013. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας:

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/anaptuxe_senarion_-_glossa_deutrobathmia_ekpaideuse..pdf

[Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας Α΄ Λυκείου](#) (Ψηφιακό Σχολείο)

[Πρόγραμμα Σπουδών Για Τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο, Επιστημονικό πεδίο Γλώσσα-Λογοτεχνία](#), Αθήνα 2011

Bruner, J. 1977. *The process of Education*. USA: Harvard University press

Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.